

EKONOMİK İSTİKRAR BAĞLAMINDA KIRILGAN BEŞLİ VE TÜRKİYE ÜZERİNE MAKROEKONOMİK BİR ÇALIŞMA

Prof. Dr. İbrahim ARSLAN

Gaziantep Üniversitesi İ.İ.B.F Öğretim Üyesi, arслан@gantep.edu.tr

Öğr.Gör. İlyas BAYAR

Mardin Artuklu Üniversitesi Ömerli Meslek Yüksekokulu, ilyasbayar@artuklu.edu.tr

Öğr. Gör. Osman KAVAK

Mardin Artuklu Üniversitesi Savur Meslek Yüksekokulu, osmankavak47@gmail.com

ÖZET

Dünya ölçeğinde ülkelerin ekonomik durumlarını etraflıca irdelemenin yollarından biri rating kuruluşlarının raporları ve araştırmalarıdır. Rating kuruluşlarının varlık nedeni her ne kadar tasarruf açığı olan ülkelerin dış borç temininin sağlanması için kredibilite durumlarını tespit etmek olsa da söz konusu kuruluşların görüşleri ülkeler arası sermaye hareketlerini, doğrudan ve dolaylı yoldan bireylerin/kurumların/kuruluşların yapacakları yatırımları, iktisadi aktörlerin ekonomik kararlarını etkilediği yadsınamaz bir gerçektir. Özellikle bir bütün olarak değerlendirildiğinde hem siyasi hem de ekonomik düzlemde gelişmiş ülke ekonomileri gibi sağlam bir zemine oturmayan ülkeler “kırılganlık” riski ile karşı karşıya kalmaktadır. Gelişmekte olan ve yükselen piyasa ekonomilerden biri olarak kabul edilen Türkiye’nin ekonomik görünümü bu bağlamda ayrı bir önem arz etmektedir. ABD’li Uluslararası Finansal Hizmetler ve Yatırım Bankacılığı Kuruluşu Morgan Stanley, Ağustos 2013 yılında yayınladığı ekonomik raporda kırılgan beşli diye bir gruplamaya gitti. Bu raporda Kırılgan beşli olarak Hindistan, Brezilya, Endonezya, Türkiye ve Güney Afrika ülkeleri belirlenmişti. 2016 yılının sonunda Morgan Stanley kırılgan beşli sınıflandırmasını revize etti. Brezilya ve Hindistan bu gruptan çıkarılıp yerlerine Meksika ve Kolombiya dahil edilerek yeni kırılgan beşli Endonezya, Türkiye, Güney Afrika, Kolombiya ve Meksika olmuştur. Kasım 2017 yılında rating kuruluşlarından biri olan Standard and Poor’s (S&P) da yayınladığı raporda yeni bir kırılgan beşli listesi oluşturmuştur. Bu yeni liste Türkiye, Arjantin, Pakistan, Mısır ve Katar’dan meydana geliyordu. Son beş yılda iki farklı kuruluş tarafından yayınlanan üç raporda da Türkiye yer almaktadır. Bu çalışmamızda ekonomik istikrarın sağlanması için hedeflenen ekonomik politikalar ışığında Türkiye’yi, Morgan Stanley’in yeni kırılgan beşli listesinden yer almayan Brezilya ve Hindistan ülkelerinin 2013-2017 makro ekonomik performanslarını karşılaştıracaktır. Çalışmamızda Türkiye’nin halen kırılgan beşli grupta yer almasının ulusal bir algı mı yoksa rasyonel bir karar mı olduğunun değerlendirmesini reel verileri göz önünde bulundurarak yapmaya çalışacağız. Kuşkusuz Türkiye’nin içinde bulunduğu coğrafya, Ortadoğu’da ve bazı Arap ülkelerinde kimi siyasi hareketlerin yarattığı bunalımlar, araştırmamızın belli noktalarına kısıtlar getirirse de araştırmanın ekonomik bir projeksiyon oluşturmasına katkı sağlayacağı aşikardır.

Anahtar Kelimeler: Kırılgan Beşli, Türkiye, Makroekonomik Performans

1.GİRİŞ

Ekonomik istikrarın sağlanması için genel kabul gören politikalar para, maliye ve gelirler politikasıdır. Bu politikaların hangi oranda etkin olması/olduğu (nispi etkinliği) iktisadi düşünce tarihinde süregelen bir tartışma olarak güncelliğini korumaktadır. 16.yüzyıldan 17.yüzyılın sonuna kadar hâkim olan Merkantilist anlayış güçlü bir devlet için

korumacı ve müdahaleci bir ekonomi politikası hedeflemekte iken 18. yüzyılda ortaya çıkan Fizyokratik gelenek ekonomik istikrar/dengenin doğal düzen ile sağlanabileceğini dile getirmiştir.

Klasikler ekonomik dengenin sağlanması için “görünmez el” olarak piyasanın kendi haline bırakıldığı zaman dengeye geleceğini, devletin müdahale etmemesi gerektiğini savunmuştur. Marjinalistler olarak nitelendirilen Neoklasik iktisat piyasanın tam dengeden sapma göstermesi durumunda başka bir ifade ile piyasa başarısızlığı (dışsallıklar, tam ve simetrik bilginin olmaması, saf kamusal mallar, erdemli mallar, ortak kaynak kullanımı ve doğal kaynakların varlığı) durumunda devletin “görünür bir el ile” piyasaya müdahale etmesi gerektiğini savunmuştur. 1929 Büyük Buhran sonrası fiyat ve ücretlerin tam elastiki olmadığı, Say Kanununun “Her arz kendi talebini yaratır” anlayışının sektöre uğramasından sonra devletin harcama yaparak toplam talebi artırıcı tedbirler alması gerektiği yönündeki Keynesyen politika hâkim olmaya başlamıştır. Monetarist anlayış, arz yanlı politikalar, heteredoks ve ortodoks iktisadi düşünceler bir bütün olarak ekonomik politikaların amacı konusunda ortak bir görüş varken bu amaçları sağlamak için kullanılacak araçlar noktasında bir konsensüsün olmadığı görülecektir. Klasikler ekonomide parayı nötr olarak görürken devamı olarak görülen akımlardan biri olan Monetaristler ekonomik istikrarın sağlanmasında para politikalarını önceliklemişlerdir. Keynesyen anlayış ise iktisadi istikrarın sağlanmasında maliye politikası araçlarının önemini vurgulamıştır.

Ekonomik istikrarı sağlamak için uygulanan iktisat politikalarının ana amacı iç ve dış dengenin bir arada sağlanabilmesidir. İç denge ile amaçlanan i) ekonomiyi tam istihdam seviyesine ulaştırma, ii) enflasyonun makul bir seviyeye ulaştırma iken dış ekonomik dengenin sağlanması en genel anlamda ödemeler dengesinin sağlanması ile elde edilir (Aslan, 2013:165). İktisat yazınında kabul gören para politikasının amacı: i. Fiyat istikrarını sağlamak, ii.istihdam dolayısıyla işsizlik oranını düşürmek, iii. İktisadi büyüme sağlamak, iv. Dış ödemeler dengesini sağlamak iken (Serin, 1999:2); maliye politikasının amacı iç ekonomik dengenin (fiyat istikrarı ve istihdam) sağlanması ve dış dengenin sağlanması (cari denge) olarak açıklanabilir (Pınar, 2010:20). Bir bütün olarak ekonomi politikasının amaçlarını toplulaştırmış bir hale getirirsek bunlar: (bu amaçlar ekonomik yapıya göre farklılık ve ekonomik amaçlar arasında çelişki/çatışma olmakla birlikte) (Samuelson ve Nordhaus, 2010:370, Eğilmez ve Kumcu, 2011:329):

- Büyüme hızlandırmak
- Enflasyonla mücadele etmek
- İşsizlikle mücadele etmek
- Cari açığı düşürmek
- Bütçe açığını düşürmek
- Gelir dağılımını düzeltmek
- Kamu kesimi borç yükünü azaltmaktır.

Ekonomik kırılganlık gelişmekte olan ülke piyasalarını olumsuz etkileyebilme potansiyeline sahip, söz konusu ülkelerin ekonomik şoklara karşı dirençlerini kıran ve bu ülke ekonomilerini krize eğilimli bir hale getirir. Bir ülkenin ekonomik kırılganlığı yüksek ise krizlerin etkisi daha derin ve yıkıcı olabilmektedir (Bayraktar ve Elüstü, 2016:8-29). Kırılganlık kavramı üzerinde bir konsensüs olmasa bile siyasi ve ekonomik ayrımlar yapmak suretiyle bazı tanımlamalar yapılabilir. Ekonomik kırılganlığın olup olmadığını belirlemek için kimi göstergeler ve bu bileşimlerden oluşan endeksler kullanılabilir. Bu bağlamda 3 farklı ekonomik kırılganlık türü bulunmaktadır (Özyıldız, 2014):

1. Dış Kırılganlıklar: Yabancı yatırımcıların yatırım kararlarına yön vermek için kullanılan göstergelerdir.
2. Mali Kırılganlıklar: Devlet bütçesinin durumunu açıklamaya dönük endekslerdir.

3. Finansal Kırılganlıklar: Banka sisteminin sağlıklı, etkin ve verimli bir şekilde çalışıp çalışmadığının göstergesidir.

Türkiye, Hindistan ve Brezilya'nın da dahil edildiği yükselen piyasa ekonomilerinde ekonomik kırılganlığın ölçülmesi için altı gösterge oluşturulmuştur. Bunlar (FED, 2014: 28-29):

- Cari işlemler dengesinin gayri safi yurt içi hasılaya (GSYİH) oranı,
- Gayri safi (brüt) hükümet borcunun GSYH'ye oranı,
- Son üç yılın yıllık enflasyon oranının ortalaması
- Bankaların son beş yılda özel sektöre kullandığı yurt içi kredilerin gsyih'ye oranındaki değişmesi
- Toplam dış borcun (yıllık) ihracata oranı
- Döviz rezervlerinin GSYİH'ya oranı

Kırılgan Beş'li grubunda yer alan ülkelerin ABD'nin para politikalarından etkilenmelerinin yanı sıra cari açık oranlarının yüksek olması, fiyat istikrarsızlığının yarattığı yüksek enflasyon, bütçe dengesinin kötüleşmesi, artan dış borç ve iktisadi büyüme oranlarındaki yavaşlama bu gruba dahil edilmelerinde etkili olmuştur (Hayaloğlu, 2015:133).

2. TÜRKİYE'NİN MAKROEKONOMİK GÖSTERGELER AÇISINDAN HİNDİSTAN VE BREZİLYA İLE KARŞILAŞTIRILMASI

Ekonomik politikaların başarılı olup olmadığına dair esas alınacak ölçütler makroekonomik verilerin karşılaştırılmasıdır. Makro iktisat amaç ve araçlarıyla birlikte dört temel konuyu araştırır: (Bocutoğlu, 2013:ix)

1. Büyüme: Ülkeler arasındaki gelişmişlik farkları neden vardır ve iktisadi büyüme nasıl sağlanır?
2. İşsizlik: İşsizliğin azaltılması hatta ortadan kaldırılması mümkün müdür?
3. Enflasyon: Yükselen fiyatlar neden gelirimizi azaltmakta ve alma gücümüzü düşürmektedir?
4. Ödemeler Dengesi: Dış ödemelerde açık sorununu nasıl ortadan kaldırabiliriz?

Bir ülkede yaşayanların yaşam standartlarını sürekli bir şekilde yükseltmenin tek yolu iktisadi büyümeyi sağlamaktır (Ünsal, 2009:15). İktisadi büyüme, üretim imkânlarının sürdürülebilir bir şekilde genişlemesi ve belirli bir dönemde reel GSYİH' deki artışla ölçülmektedir. Hong Kong, Güney Kore, Tayvan ve bazı Asya ülkelerindeki zenginleşme hızlı iktisadi büyümenin; Sierra Leone, Somali, Zambiya ve Afrika'nın birçok ülkesindeki fakirleşme yavaş iktisadi büyümenin örnekleridir (Parkin, 2010:536).

Tablo 1. Reel GSYİH'lerle İktisadi Büyüme Oranları (%)

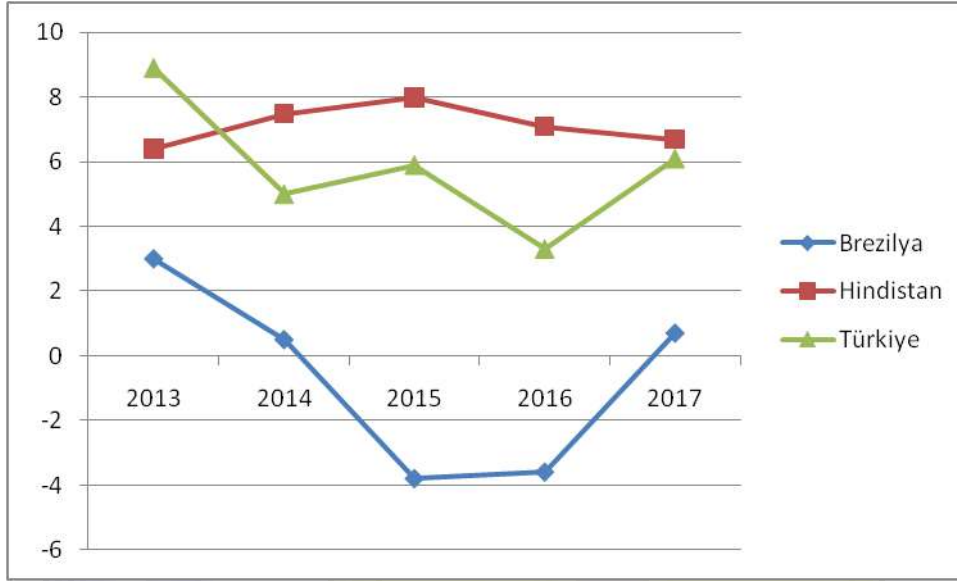
Ülke	2013	2014	2015	2016	2017 ¹²
Brezilya	3	0,5	-3,8	-3,6	0,7
Hindistan	6,4	7,5	8	7,1	6,7

¹

² Çalışma boyunca 2017'ye ait veriler tahminidir.

Türkiye	8,9	5	5,9	3,3	6,1
---------	-----	---	-----	-----	-----

Kaynak: <https://data.oecd.org/gdp/real-gdp-forecast.htm#indicator-chart>

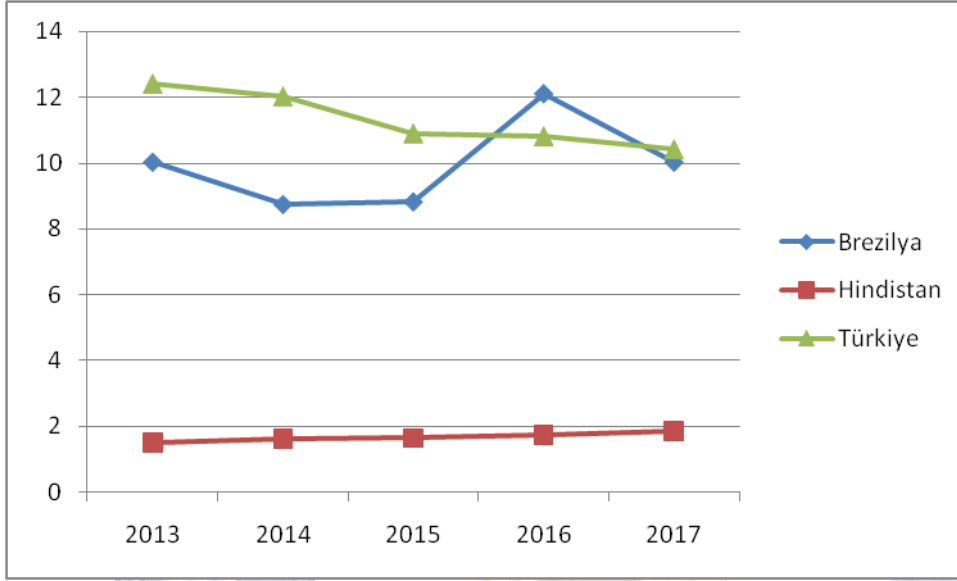
Yukarıdaki tablodan hareketle veriler ele alındığında iktisadi büyüme konusunda Hindistan'ın daha başarılı olduğu aşikârdır. 2013 yılı hariç Hindistan'ın iktisadi büyüme verileri hem Türkiye hem de Brezilya'dan daha iyi performansa sahiptir. Brezilya iktisadi büyüme noktasında kırılmalı bir seyir göstermekle birlikte negatif büyüme (2015 ve 2016 yılları) yaşamış olan tek ülkedir (-3,8 ve -3,6). Türkiye 2013'teki 8,9'luk büyüme oranından sonra azalan bir trende girmiş olmakla birlikte son veriler 2017 yılı son çeyrek büyüme verisi (% 11) itibariyle bir toparlanma içine girdiğini göstermektedir.

Reel GSYİH büyüme oranı, uluslararası iktisadi güç dengelerinin görünümünü ve toplam ekonominin ne kadar hızla genişlediğini gösteren bir ölçüttür. Kişi başına reel GSYİH ise hayat standartları noktasında daha net bir profil çizmemize yardımcı olur (Parkin, 2010:536). Tablo 2'deki verilere baktığımız zaman Türkiye ve Brezilya'nın Hindistan'a göre hayat standardı noktasında daha müreffeh bir pozisyonda yer aldığı görülmektedir. Türkiye'nin 5 yıllık süreçte; Brezilya'nın ise 2014 ve 2015 yılları hariç olmak üzere diğer yıllarda kişi başına gelir 10 bin dolar seviyelerinin üzerinde olduğu görülmektedir. Nispi bir artış olmakla birlikte en düşük refah seviyesine sahip ülke Hindistan'dır.

Tablo 2. Kişi Başına Düşen GSYİH (USD)

Ülke	2013	2014	2015	2016	2017
Brezilya	10,020	8,730	8,810	12,110	10,020
Hindistan	1,490	1,610	1,630	1,740	1,850
Türkiye	12,400	12,020	10,910	10,820	10,430

Kaynak: <http://www.imf.org/external/datamapper/NGDPDPC@WEO/BRA/IND/TUR>

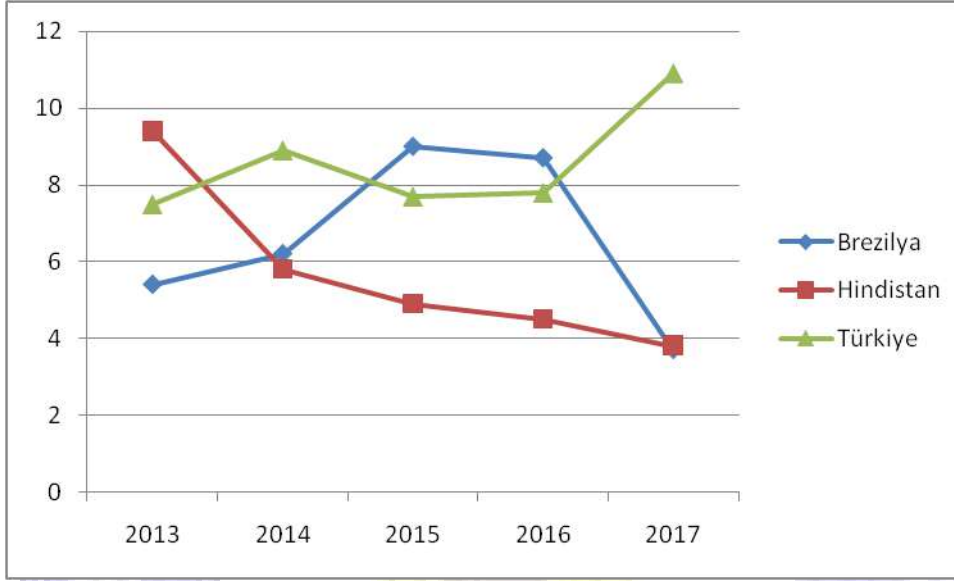

Enflasyon, fiyatlar genel seviyesindeki sürekli artışları ifade eder. Bir sosyal problem olarak enflasyonun sosyal maliyeti var olmakla birlikte bu maliyetin büyüklüğü konusunda ekonomistler arasında uzlaşma yoktur (Mankiw, 2010:107). Makroekonominin iki (2) kötüsünden bir diğeri olarak enflasyondan bahsedilir. Makroekonomik politikalarının temel hedefi fiyat istikrarını sağlayacak pozitif fakat küçük bir enflasyon oranıdır (Krugman ve Wells, 2011:199). Sıfır ya da sıfıra yakın bir enflasyon oranı fiyat istikrarı açısından istenen bir orandır (Fisher'den aktaran Aslan, 2008:34)

Tablo 3. Enflasyon Oranları (TÜFE)

Ülke	2013	2014	2015	2016	2017
Brezilya	5,4	6,2	9	8,7	3,7
Hindistan	9,4	5,8	4,9	4,5	3,8
TÜRKİYE	7,5	8,9	7,7	7,8	10,9

Kaynak: <http://www.imf.org/external/datamapper/PCPIPCH@WEO/TUR>

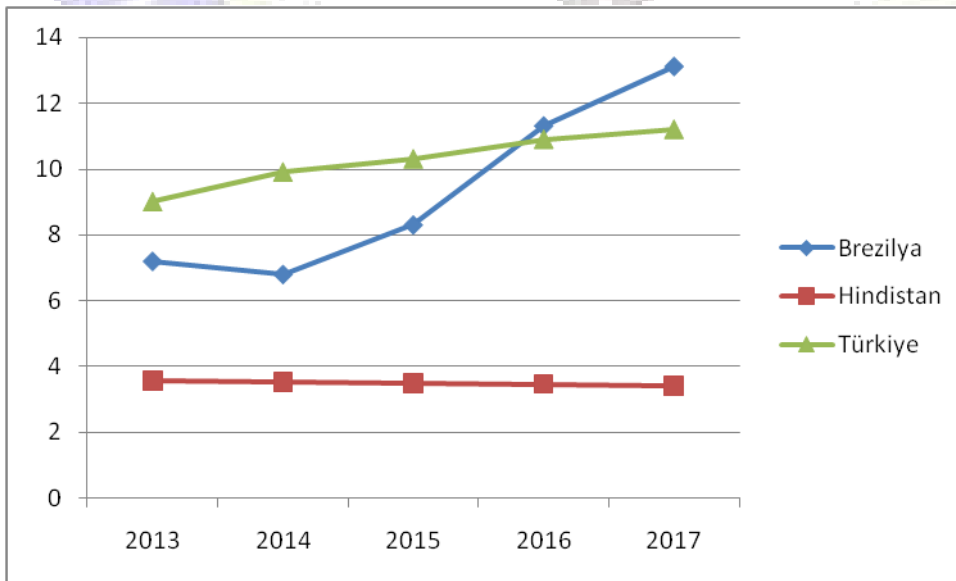

Tüketici fiyatları endeksinden elde edilen verilere göre enflasyon, Türkiye’de kronik bir sorun olarak devam etmektedir. Brezilya’da enflasyon oranının 2013’ten 2016’ya kadar sürekli bir artış içinde olduğu görülmekle birlikte 2017 tahmini verilere göre fiyat istikrarı açısından bir daha stabil hale geldiği görülmektedir. Hindistan 2013 yılında % 9,4’lük enflasyon oranından sonra bir düşüş eğilimine geçmiş ve makul bir seviyeye ulaşmıştır.

Tablo 4. İşsizlik Oranları (%)

Ülke	2013	2014	2015	2016	2017
Brezilya	7,2	6,8	8,3	11,3	13,1
Hindistan	3,57	3,53	3,49	3,46	3,40
TÜRKİYE	9	9,9	10,3	10,9	11,2

Kaynak: <http://www.imf.org/external/datamapper/LUR@WEO/BRA/IND/TUR>

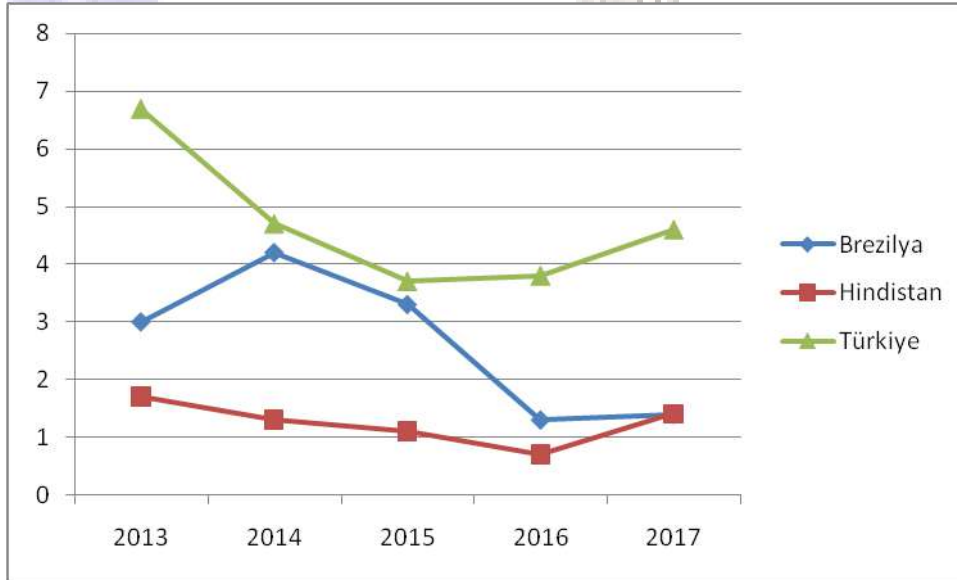
Makroekonominin iki (2) kötüsünden biri de işsizlik olarak kabul edilir. Makroekonomik politikalarının temel hedeflerinden biri düşük işsizlik oranıdır (Krugman ve Wells, 2011:199). Bir makroekonomik sorun olarak işsizlik insanları direkt olarak ve şiddetli bir şekilde etkiler. Bireylerin işini kaybetmesi, hayat standartlarında bir düşüşe neden olmakta ve bu durum bireyin psikolojik bir acı hali almasına neden olmaktadır. Bu bağlamda politika yapımcıların ve siyasetçilerin işsizliği düşürme politika vaatleri anlamlı görünmektedir (Mankiw, 2010:176). Tablo 4'ten işsizlik oranları bakımından değerlendirildiğinde, Hindistan'ın en düşük işsizlik oranına sahip olan ülke olduğu görülmektedir. Türkiye ve Brezilya'nın işsizlik oranı bazı yıllarda çift haneye çıktığı görülmektedir.

Dış ödemeler dengesinin önemli bir toplamını cari denge teşkil eder. Dış ödemeler bilançosundaki denge ya da dengesizlik durumu bir ülkenin, uluslararası ödeme gücünün bozulmasını ya da iyileşmelerini gösterir. Bu durum çoğu defa bir ülkenin uluslararası arenadaki *ekonomik ve mali itibarının göstergesi* olarak kabul edilir. Bir ülkede uygulanan iktisadi ve mali politikadaki başarı ya da başarısızlığın göstergesi olarak dış ödemeler bilançosu kabul edilir (Seyidoğlu, 2017:348).

Tablo 5. Cari Açık / GSYİH (%)

Ülke	2013	2014	2015	2016	2017
Brezilya	-3	-4,2	-3,3	-1,3	-1,4
Hindistan	-1,7	-1,3	-1,1	-0,7	-1,4
TÜRKİYE	-6,7	-4,7	-3,7	-3,8	-4,6

Kaynak: http://www.imf.org/external/datamapper/BCA_NGDPD@WEO/TUR/IND/BRA

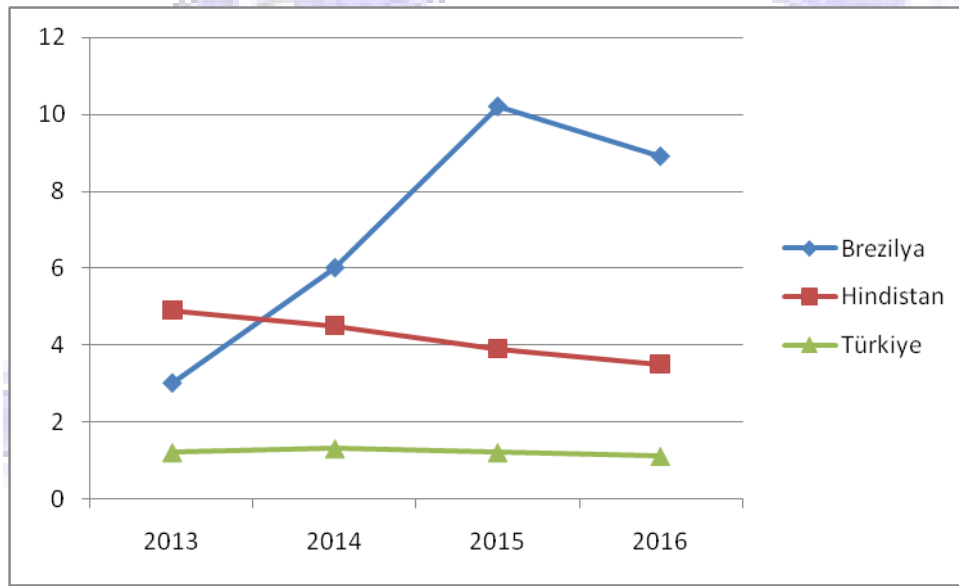
Standard and Poors'un kırılğan Beşli raporunda atıf yaptığı ölçütlerden cari açık kriteriydi (Demiralp, 2017). Ülkeler arasında cari açığın GSYİH' ye oranına baktığımızda en yüksek orana sahip ülkenin Türkiye olduğu görülecektir. Diğer ülkeler de cari açık performansının iyileştiği görülmekte iken Türkiye için hala bu problemin devam etmekte olduğunu görebiliriz.

Tablo 5. Bütçe Açık / GSYİH (%)

Ülke	2013	2014	2015	2016
Brezilya	-3	-6	-10,2	-8,9
Hindistan	-4,9	-4,5	-3,9	-3,5
TÜRKİYE	-1,2	-1,3	-1,2	-1,1

Kaynak: <https://tradingeconomics.com>

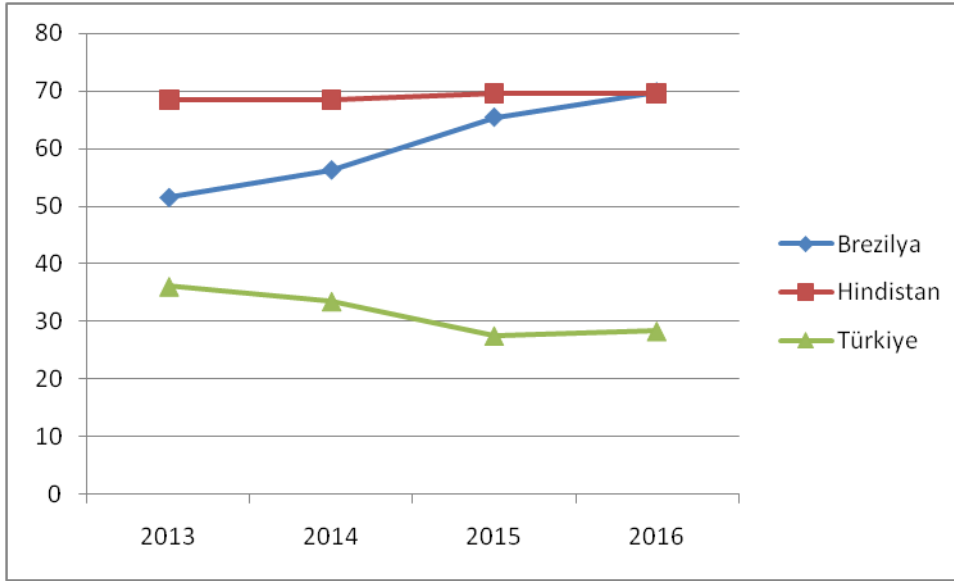
Tablo 6’da bütçe açığının GSYİH’ deki payı irdelendiğinde en düşük borç oranına sahip ülkenin Türkiye olduğu görülmektedir. Türkiye ve Hindistan’ın bütçe açığının GSYİH’ oranı yıllar itibariyle bir azalma trendi içinde iken Brezilya tam tersi bir durum olarak artma eğiliminde olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Kamu Kesimi Borcu/GSYİH (%)

Ülke	2013	2014	2015	2016
Brezilya	51,5	56,3	65,5	69,9
Hindistan	68,5	68,6	69,6	69,5
Türkiye	36,1	33,5	27,5	28,3

Kaynak: <https://www.focus-economics.com/countries>

Kırılgan Beşli sınıfına dâhil edilen ülkelerde Tablo 6’da kamu kesimi borcunun GSYİH’ deki payı irdelendiğinde en düşük borç oranına sahip ülkenin Türkiye olduğu görülmektedir. Türkiye’nin kamu kesimi borç oranı yıllar itibariyle bir azalma trendi içinde iken diğer ülkeler de tam tersi bir durum olarak artma eğiliminde olduğu görülmektedir.

3.TÜRKİYE EKONOMİSİNDE CARİ AÇIK PROBLEMİ

Bazı ülkelerin Kırılgan Beşli bir grubun içinde değerlendirilmesinin sebepleri olarak *yüksek cari açık oranları, yüksek enflasyon oranları ve büyüme performansındaki konjonktürel dalgalanmalar* olarak gösterilmektedir. Başta FED olmak üzere faiz artırımına gidilmesi ve aynı zamanda uluslararası arena da dominant olan genişletici para politikalarının yerine daraltıcı para politikalarının alacak olması halinde bu ekonomilerin dış finansman ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanacakları gösteriyor Bu bağlamda Türkiye'nin bu beşli grup içinde yer almasının nedenlerinden biri dış finansman kaynağı ihtiyacı için de olmasıdır (Eğilmez, 26.11.2017).

Bir ülke ekonomisinde dış dengesizliğe neden unsurlar dört başlıkta toplanabilir: (Seyidoğlu, 2017:370):

- 1.Yapısal Nedenler
2. İktisadi Dalgalanmalar
3. Geçici (arızı) nedenler
4. Döviz spekülasyonları

Gerçek hayatta bir ülkenin dış ticaret dengesi nadiren gerçekleşir. Cari işlemler hesabı ihrac edilen mal ve hizmetler ile ithal edilen mal ve hizmetler arasındaki farktır. Bir ülkenin ithalatı ihracatı aştığında cari işlemler açığı, ihracat ithalatı aştığında ise cari işlemler fazlası olur (Krugman vd., 2012:300). Gelişmekte olan ülkelerin dış ticaret dengesindeki bozulmalarına sebep olan unsurun diğer makro ekonomik veriler ışığında değerlendirmizde daha çok yapısal nedenler ağırlıklı olduğunu söyleyebiliriz. Cari açığın sürdürülebilirliği için ele alınan kriterlerden bir tanesi "cari açık/GSYİH" oranı olmuştur. Dornbusch ve Fischer (1990), cari açığın, GSYİH'ye oranının %4, Freund (2000) ise %5 (Babaoğlu, 2005:10) ve Milesi-Ferretti ve Razin %5 gibi eşik oranlara bakma gerektiğini dile getirirler ve bu eşik değer üstünde çıkacak bir sonucun kriz sinyali olduğunu ifade etmişlerdir. Bu ölçütün yanı sıra Milesi-Ferretti ve Razin eşik değer salt bir ölçüt olamayacağından hareketle Döviz kuru politikası, dış borçların vadesi ve bileşimi, dış ticaretin yapısı ve dışa açıklık derecesi de dikkate alınmasını gerektiğini, İhracat sektörünün küçük, dış borçların yüksek, tasarrufların düşük ve bankacılıkta/finansal kesimde denetlemenin zayıf olduğu durumlarda birkaç sene süren yüksek cari açıklar, bunalım için kırmızı alarm ışığını yakacağını ifade etmişlerdir (Milesi-Ferretti ve Razin aktaran, Uygur, 2012:13). Cari açığın sürdürülebilmesine dair bir ülkenin ekonomik yapısı, makroekonomik politikası ve politik ekonomisi önem arz etmektedir. Kalıcı

bir cari açık dengesizliğinin ve dış dengelerin sürdürülebilirliğini ölçmek ve değerlendirmek için ekonomi teorilerinin önemli yapısal göstergelerine ve bir dizi makroekonomik verinin/setinin incelenmesini gerekli kılmaktadır. Bu göstergeler aynı zamanda bir ülkenin dış şoklara karşı kırılma gücünü de ölçmektedir. Bunlar (Milesi-Feretti ve Razin, 1996:21-28):

- ✓ Tasarruf ve Yatırım
- ✓ İktisadi Büyüme
- ✓ Ticari Açıklık
- ✓ Dış Yükümlülüklerin Bileşimi (Kompozisyonu)
- ✓ Finansal Yapı
- ✓ Sermaye Hesapları Rejimi
- ✓ Döviz Kuru Politikaları ve Döviz Kurunun Esneklik Derecesi
- ✓ Mali Denge
- ✓ Politik İstikrarsızlık, Belirsizlik ve Kredibilite

Cari işlemler açığı Türkiye'nin *kronikleşmiş* sorunlarından biri olup bu açıklar dış ticaret dengesi ile dış âlem faktör ödemelerinden meydana gelmektedir. Cari işlemler açıklarının analiz edilmesi ve anlaşılması için işlem türlerinin incelenmesi daha isabetli olacaktır. Türkiye'de ihracatın ithalatı karşılama oranının istenilen seviyede olmaması, *petrol ithalatçısı* bir ülke olarak petrol fiyatlarında meydana yükselişler, ağırlıklı sanayi ve ileri teknolojik ürünlerin ithal edilmesi, ihraç edilen yüksek teknolojik ve katma değerli ürünlerin azlığı dış ticaret dengesinin sağlanmasında problemler doğurmaktadır. Hem kamu hem de özel kesime ait dış borç ödemelerinde yapılan faiz ödemeleri ise dış âlem faktör ödemelerini oluşturur (Seyidoğlu, 2017:381-82).

2017 Eylül TCMB	Milyon USD
TCMB	703
Genel Yönetim	5.812
Bankalar	95.489
Kredi	49.590
DTH	15.189
Banka Mevduatı	18.495
TL Mevduat	12.215
Reel Sektör	68.069
Ticari Krediler	41.525
Diğer Krediler	25.554
ARA TOPLAM	170.073
Cari Açık	40.000
GENELTOPLAM	210.073

Kaynak:<http://www.mahfiogilmez.com/2017/11/turkiye-ekonomisi-nicin-krklgn-besli.html>

Yukarıdaki tablo Türkiye'nin dış finansman ihtiyacının ne miktarda olmasına dair net bir bakış açısı çizmektedir. Türkiye'nin gelecek bir yıl içinde *bulması / yenilemesi gereken dış finansman miktarının (170 milyar doları vadesi dolan krediler, borçlar, mevduatlar ve 40 milyar doları da doğacak olan cari açık olmak üzere) toplam 210 milyar dolar olduğunu* göstermektedir (Eğilmez, 26.11.2017).

Cari açık sorunu Türkiye'nin bugünden bir sorunu olmayıp esasında 150 yıllık bir tarihi kapsayan döneme tekabül eder ve Gür'e göre makroekonomik temellerden ziyade

uluslararası bir algı yönetimidir (Gür, 2014:1-6). Fakat 2013-2017 yılları arasındaki ekonomik endeksler ve veriler incelendiğinde Türkiye'nin artan Brezilya, Hindistan'ın ise cari açıklarının bir azalma eğiliminde olduğunu görebiliriz.

4.SONUÇ

Gelişmekte olan ülke ekonomilerinin ekonomik istikrarı sağlamak için uyguladıkları ekonomik politikaların bazı açmazları olduğu ve bu politikaların neticesinde kronik hale gelen kimi durumların olduğu görülmektedir. Türkiye ekonomisinin söz konusu 3 raporda da kırılğan ülke sınıfında yer almasının rasyonel bir tarafı mı olduğu yoksa ideolojik bir kaygı ya da ulusal bir algı mı olduğunu ölçmenin yolu toplulaştırılmış verilerden hareket ederek bir portre çizmektir. İktisadi büyüme verilerine baktığımızda 2013-2017 yılları arasında Türkiye'nin ortalama % 5,84'lük bir büyüme oranı ile % -0,64'lük Brezilya'ya nispeten mutlak bir üstünlüğe sahip iken % 7,14'lük bir performans sergileyen Hindistan'ın gerisinde olduğu görülmektedir. Müreffeh bir yaşam hakkında bilgi veren kişi başına düşen milli gelire baktığımızda kuşkusuz nüfus sayıları dikkate alındığında şaşırtıcı bir sonuç olmamakla birlikte yine aynı yıllar arasında 11 316 USD'lik bir ortalama ile Türkiye ilk sırada, 9 938 USD ortalaması ile Brezilya ikinci, 1 664 USD ile Hindistan üçüncü sırada yer almaktadır. Enflasyon oranlarına baktığımızda Türkiye söz konusu yıllar arasında 8,56'lık bir ortalama ile ilk sırada, Brezilya 6,6'lık ortalama ile ikinci, Hindistan 5,68'lik ortalaması ile üçüncü sırada yer almaktadır ve bu veriler enflasyon oranlarının tek haneye düşmekle birlikte bilhassa Türkiye için bir sorun olarak devam ettiğinin göstergesidir. İşsizlik oranları açısından aynı dönem irdelendiğinde Türkiye % 10,26'lık bir ortalama ile işsizlik oranının en yüksek olduğu görülmektedir. % 9,34'le Brezilya en yüksek ikinci orana sahip iken, Hindistan % 3,49 'la daha stabil ve istikrarlı bir durumdadır. Bütçe açığının ve kamu kesimi borcunun GSYİH' deki oranları incelendiğinde Türkiye'nin kamu kesimi ve bütçe disiplini noktasında Hem Brezilya hem de Hindistan'a göre daha net, sağlam, istikrarlı ve dengeli bir duruş gösterdiği aşikârdır. Kırılğan sınıflandırma yapılırken en çok atıf yapılan ve referans alınan değişken cari işlem dengesidir. Gelişmekte olan ülkeler için aksak bir taraf oluşturan cari açığın GSYİH' deki payını aynı yıllar arasında değerlendirmizde -4,7'lik bir oranla Türkiye cari ödemeler dengesini sağlamakta en çok zorlanan ülke olmaktadır. Brezilya -2,64'lük bir oranla ikinci, Hindistan -1,24'lük oranla cari ödemeler dengesinde oransal olarak en az açık veren ülke olmuştur.

Ekonomik istikrar bağlamında 2013-2017 yılları dönemi arası makro ekonomik verileri referans alarak Türkiye ekonomisini incelediğimizde yüksek büyüme oranları, kişi başına düşen milli gelirdeki artış, kamu kesimi borç yükünün azalması, bütçe dengesini sağlama noktasında iyileşmelere rağmen, yüksek enflasyonun varlığı, istihdam seviyesinin düşerek işsizlik oranının artması, cari açığın istenilmeyen seviyelerde olması nedeniyle artan dış finansman açığı kimi kırılmaların mevcudiyetini göstermektedir. Hindistan'ın kırılğan beşli grubundan çıkarılmasının ardında yatan temel unsur makro ekonomik dengeler açısından arzu edilen ve iyileşen bir performans seyretmesidir. Brezilya'nın kırılğan beşli gruptan çıkarılmasında en önemli unsurun dış ticaret dengesindeki düzelmeler ve cari açığın azalması olarak görülebilir.

KAYNAKÇA

- Aslan, M.Hanifi. (2008). Makro İktisat Politikası. Alfa Aktüel, Bursa.
- Aslan, N. (2013). Uluslararası İktisat Politikası (s. 164-176). içinde Eskişehir: AÖF .
- Bocutoğlu, E. (2013). Makro İktisat Teoriler ve Politikalar, Ekin Yayınevi, Bursa.
- Eğilmez, Mahfi ve Ercan Kumcu. (2011). Ekonomi Politikası. Remzi Yayıncılık, İstanbul.
- FED. (2014). Monetary Policy Report, http://www.federalreserve.gov/monetarypolicy/files/20140211_mprfullreport.pdf, (Erişim Tarihi: 29.12.2017)
- Gür, Nurullah. (2014). Bir Uluslararası Algı Oluşturma Çabası Olarak “Kırılgan Beşli” Kavramı, SETA Yayınları.
- Hayaloğlu, P. (2015). Kırılgan Beşli Ülkelerinde Finansal Gelişme ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Dinamik Panel Veri Analizi. Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 11, Yıl 11, Sayı 1.
- Fisher, D. (1987). Monetary Fiscal Policy. New York Press. New York.
- Kazgan, G. (2012). İktisadi Düşünce veya Politik İktisadın Evrimi. Remzi Yayıncılık, İstanbul
- Krugman, P. R., Obstfeld, M., Melitz, M.J. (2010). *International Economics Theory And Policy*, Ninth Edition, Pearson Education, Boston.
- Milesi-Ferretti, M. and A. Razin (1996a) ,“Current Account Sustainability: Selected East Asian and Latin American Experiences”, NBER Working Paper Series, No: 5791, pp. 1-61.
- Paul Krugman ve Robin Wells (2011). Makro İktisat, çev. Fuat Oğuz v.d., Ankara: Palme Yayıncılık
- Mishkin, F. S. . (2006). Para, Bankacılık, ve Finansal Piyasalar İktisadı, 8. baskıdan Çeviri, Akademi Yayıncılık-2011, Çev. Şahin, Serçin ve diğerleri.
- Parkin, M. (2008). İktisat. Çev. Uzun, Özcan ve diğerleri. Akademi Yayıncılık. İstanbul
- Pınar, A. (2010). Maliye Politikası. Natural Yayınevi, Ankara.
- Savaş, V.F. (2007b). *İktisatın Tarihi*. Siyasal Kitabevi Yayınları. Ankara.
- P.A. Samuelson ve W.D Nordhaus (2010). “Economics”, McGraw-Hill.
- Serin, V. (1999). İktisat Politikası. Serin, V. (Ed.). Alfa Yayınları, İstanbul.
- Uygur, E., (2004). “Türkiye’de Cari Açık Tartışmaları”, İktisat, İşletme ve Finans Dergisi, Yıl:19, Eylül, s.5-17.
- Ünsal E. (2009). Makro İktisat. İmaj Yayıncılık, Ankara.
- <http://www.mahfiegilmez.com/2013/11/krlgan-besli.html>
- <http://www.hakanozyildiz.com/2014/02/krlganlk-gostergeleri.html>
- <http://www.imf.org/en/Data>
- <https://data.oecd.org/gdp/real-gdp-forecast.htm>
- <https://knoema.com/atlas/Brazil/Unemployment-rate>

<https://www.focus-economics.com/countries/brazil>

<https://tr.tradingeconomics.com/india/unemployment-rate>

<http://www.milliyet.com.tr/yazarlar/selva-demiralp/turkiye-neden-yine-kirilgan-2552389/>

<http://www.mahfiyilmez.com/2017/11/turkiye-ekonomisi-nicin-kirilgan-besli.html>

